

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Kohtuulliset mukautukset, avustaja, avustaminen, lentomatkustaminen

Diaarinumero: 3xx/2017

Antopäivä: xx.xx.2018

Kuulo- ja näkövammaiselta hakijalta, jolla oli priority -turvatarkastuslinjan käyttämiseen oikeuttava business -luokan lentolippu, oli evätty kulku priority –turvatarkastukseen, koska hänen henkilökohtaisella avustajallaan oli economy –luokan lentolippu, joka ei oikeuttanut priority –turvatarkastuslinjan käyttöön.

Ottaen huomioon, että Asetuksen (EY) N:o 1107/2006, liite III mukaan, jos vammaisella tai liikuntarajoitteisella henkilöllä on mukanaan avustaja, tämän on voitava antaa pyydettyä tarvittava apu lentoasemalla sekä ilma-alukseen nousussa ja sieltä poistumisessa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt syrjintäoletta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetun asianmukaisen ja tarpeellisen mukautuksen epäämisestä, jolloin todistustaakka kääntyy. Vastaja on oletta kumotakseen näytettävä, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Vastaja oli antamassaan selvityksessä todennut, että hakijan pyytämä kohtuullinen mukautus olisi tullut tehdä, mutta se oli erehdyksessä evätty hakijalta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että vastaja oli myöntänyt kohtuullisen mukautuksen epäämisen hakijalta, joten asiassa syntynyt syrjintäoletta ei kumoutunut.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi A Oyj:n evänneen hakijalta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetun kohtuullisen ja tarpeellisen mukautuksen lentokentän turvatarkastuksessa ja kielsi A Oyj:tä jatkamasta hakijan tai kenenkään muun vammaisen henkilön syrjintää.

Koska vastaja oli todennut, että hakijan pyytämä mukautus olisi tullut tehdä ja selvittänyt ryhtyneensä toimenpiteisiin, jotta vastaava kohtuullisen mukautuksen epääminen ei toistuisi, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katsonut aiheelliseksi asettaa uhkasakkoa kieltopäätöksensä tehosteeksi.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on kuulo- ja näkövammaisen henkilö, jolla oli priority -turvatarkastuslinjan käyttämiseen oikeuttava business -luokan lentolippu. Hänen kulkunsa priority – turvatarkastukseen kuitenkin evättiin, koska hänen henkilökohtaisella avustajallaan oli economy –luokan lentolippu, joka ei oikeuttanut priority –turvatarkastuslinjan käyttöön.

Asiassa vastajana oleva Finavia Oyj on valtion omistama osakeyhtiö, joka ylläpitää ja kehittää Suomen lentoasemaverkostoa, ja vastaa turvatarkastusten suorittamisesta ylläpitämillään lentoasemilla, kuten Helsinki-Vantaan lentoasemalla.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa kieltämään vastaajaa jatkamasta syrjintää näkövammaan perusteella ja asettamaan uhkasakon kiellon tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Hakijalla oli Helsinki-Vantaan lentoasemalta lähtevälle lennolle business –luokan liput, ja niihin liittyvä oikeus käyttää terminaalin yläkerran priority –turvatarkastusta. Kuulo-näkövammaisella hakijalla oli matkallaan mukanaan hänen liikkumistaan helpottava opastava viittomakielen tulkki, joka hoiti myös kommunikaation sujumisen kentän työntekijöiden kanssa. Hakijan kulku priority –turvatarkastukseen evättiin, sillä hänen oppaallaan oli samalle lennolle vain economy –luokan lippu. Hakija katsoo, että hänen kulkunsa priority –turvatarkastupisteestä evättiin vain siksi, että hän tarvitsee näkövammastaan johtuen opasta liikkumiseensa.

Hakija katsoo, että sokean henkilön, jolla on lippunsa perusteella oikeus priority –turvatarkastukseen, pitäisi olla mahdollisuus päästä priority –turvatarkastuksen läpi, eikä tätä mahdollisuutta saa rajata vain tilanteisiin, jossa hänen oppaallaankin on business – luokan lippu, tai että henkilöä opastaa lentokentän työntekijä. Hakija katsoo, ettei lentokentän työntekijä olisi voinut hoitaa kommunikaation sujumista, koska hakijalla on kuulovamma.

Hakija katsoo, että priority –turvatarkastuksen käyttämisen epääminen merkitsi kieltäytymistä kohtuullisen mukautuksen tekemisestä, joka olisi ollut samalle lennolle tulossa olevan oppaan päästäminen kulkemaan opastamistehtävän vuoksi samasta turvatarkastuksesta opastettavan kanssa.

Hakija epäilee, että pääsyn epäämisen taustalla on ollut joko välinpitämättömyyttä tai suoranainen syrjintätarkoitus, koska hakija oli selvittänyt SAC –hostille, että kyseessä oli business –luokkaan oikeutetun vammaisen henkilön saattamistehtävästä.

Vastaajan vastaus

Finavia pidättäytyy toiminnassaan ja palveluita tarjotessaan minkäänlaisesta yhdenvertaisuutta loukkaavasta syrjinnästä. Finavia on pyrkinyt mahdollisuuksiensa mukaan varmistamaan, että kaikki voivat yhdenvertaisesti käyttää lentoaseman palveluita. Finavia katsoo ryhtyneensä asiassa tarpeellisiin toimenpiteisiin, eikä pidä perusteltuna uhkasakon asettamista.

Vastaajan perustelut

Helsinki-Vantaan lentoaseman turvatarkastuslinjoilla on huomioitu esteetön kulku sekä jonotusalueelle siirryttäessä, että kuljettaessa metallinilmaisportin läpi. Turvatarkastuksen edessä olevien automaattiporttien edessä on jatkuvasti paikalla henkilö, ns. ”SAC-host, ohjaamassa ja avustamassa muun muassa matkustusasiakirjan tarkastamisen ja jonotusalueelle siirtymisen kanssa. Myös itse turvatarkastuksen suoritustavassa huomioidaan mahdolliset liikuntakyvyttömyydestä tai muusta syystä, kuten vammaisuudesta johtuvat rajoitteet.

Lentoasemalla on vammaisille ja liikuntarajoitteisille sekä heidän avustajilleen tarkoitettu oma turvatarkastuslinja, jonka tunnistaa "Assisted" –merkistä. Lisäksi lentoasemalla on asetuksen (EY) N:o 1107/2006 mukainen PRM –avustamispalvelu. Vammaisille ja liikuntarajoitteisille tarkoitettun PRM –palvelun kautta tilattu avustaja pääsee Premium – turvatarkastuksesta matkustajan kanssa.

Lähtökohtaisesti Premium –turvatarkastuksen käyttöoikeus perustuu lentoyhtiöiden määrittelemiin matkustus- ja asiakkuusluokkiin tai muihin, kuljettavan lentoyhtiön määrittämiin tekijöihin. Tapauskohtaisesti Premium –turvatarkastuksesta päästetään myös muita tahoja, jotka katsovat, että heillä on siihen oikeus. Premium –turvatarkastuksen automaattiportilla SAC –hostin tehtäviin kuuluu päästää Premium –turvatarkastukseen ne, joiden kulkuoikeutta automaattiportti ei jostain syystä tunnista.

Hakemuksessa esitetyn perusteella vaikuttaa siltä, että SAC –host ei ole päästänyt näkövammaisen henkilön avustajaa Premium –turvatarkastukseen, koska tällä ei ole ollut sen käyttöön oikeuttavaa matkalippua. Finavian näkemyksen mukaan näkövammaisen henkilön avustaja olisi hakemuksessa kuvatussa tilanteessa pitänyt päästää Premium – turvatarkastukseen, ja mikäli näin ei ole tapahtunut, on tilanteessa tapahtunut SAC –hostin taholta arviointivirhe.

Saatuun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta asiaa koskevan vastauspyynnön, Finavia on muistuttanut Premium –turvatarkastuksen automaattiportin yhteydessä työskenteleviä SAC –hosteja päästämään vastaavissa tilanteissa avustaja Premium – turvatarkastukseen.

Finavia on pahoillaan tapahtuneesta erehdyksestä ja on lentoaseman pitäjänä ja turvatarkastuksista vastaavana tahona varmistanut, että jatkossa Premium – turvatarkastukseen pääsee vastaavissa tilanteissa tarvittaessa myös Premium – turvatarkastukseen oikeutetun henkilön avustaja.

Finavia on käynyt asiaa läpi myös host –toiminnasta vastaavan tahon kanssa, mutta Finavian tietoon ei ole tullut mitään sellaista, mistä voisi epäillä kyse olleen välinpitämättömyydestä tai syrjintätarkoituksesta.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko kuulo-näkövammaiselta hakijalta evätty yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:ssä tarkoitettu kohtuullinen ja asianmukainen mukautus, kun hänen avustajaansa ei päästetty avustamaan häntä Premium –luokan turvatarkastukseen.

Esittelijän esitys

1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Finavia Oyj:n evänneen hakijalta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetun kohtuullisen ja asianmukaisen mukautuksen lentokentän turvatarkastuksessa ja kieltää Finavia Oyj:tä jatkamasta hakijan tai muiden vammaisten henkilöiden syrjintää.
2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso aiheelliseksi asettaa uhkasakkoa päätöksensä tehosteeksi.
3. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että sen kieltopäätöstä on noudatettava kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta ja että sitä on noudatettava yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 13 §:n 4 momentin mukaan muutoksenhausta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua syrjintää on kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo kohtuullisten mukautusten laiminlyönnissä olevan kyse erityisestä syrjinnän muodosta, jolloin kyse ei ole välillisen tai välittömän syrjinnän arvioinnista. (Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan täysistunnon päätös xx.xx.2015, YVTltk 3x/2015, lainvoimainen)

Yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä säädetään kohtuullisista mukautuksista vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla (1 momentti).

Lain esitöiden mukaan (HE 19/2014 vp., s. 79) mukautusten tulee olla kulloisessakin tilanteessa tarvittavia. Mukautukset ovat luonteeltaan tapauskohtaisia ja niiden tulee vastata kyseisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin. Toimenpide on ”tarvittava” esimerkiksi silloin, kun jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta.

Esitöiden mukaan mukautus voi olla esimerkiksi näkövammaisen auttamista konkreettisessa tilanteessa. Mukautusten tarvittavuus ilmenee yleensä käytännössä siten, että vammaisen ihminen tai esimerkiksi hänen avustajansa pyytää mukautusta, jos hän katsoo sellaista tarvittavan. Viimekätisen päätöksen siitä, miten tai millainen mukautus toteutetaan, tekee mukautuksiin velvoitettu toimija.

Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki (2 momentti).

Mukautusten kohtuullisuudella tarkoitetaan lain esitöiden mukaan yhtäältä sitä, että mukautuksista ei saa koitua kohtuutonta taloudellista tai muunlaista rasitetta, ja toisaalta sitä, että mukautusten tulee vammaisten ihmisten näkökulmasta kohtuullisella tavalla toteuttaa heidän yhdenvertaiset mahdollisuutensa saada esimerkiksi palveluja. Selvää on, että mukautusten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset ja muut merkitykselliset seikat huomioon ottaen kohtuuttomaksi muodostuvien mukautusten tekemiseen ei ole velvollisuutta. Toimijan koolla viitataan säännöksessä esimerkiksi henkilöresursseihin, liike- ja toimitilojen kokoon ja muihin toimijan käytännöllisiin mahdollisuuksiin toimeenpanna tarvittavia mukautuksia. Kohtuullisena ei esimerkiksi pidetä henkilöresursseihin nähden kohtuuttomia palvelujärjestelyjä kuten näkövammaisen henkilökohtaista avustamista silloin, kun se sitoisi merkittävän osan toimijan henkilöresursseista. (HE 19/2014 vp s. 80-81.)

Asetuksen (EY) N:o 1107/2006, liite III mukaan, jos vammaisella tai liikuntarajoitteisella henkilöllä on mukanaan avustaja, tämän on voitava antaa pyydettyä tarvittava apu lentoasemalla sekä ilma-alukseen nousussa ja sieltä poistumisessa.

Syrjintäolettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä syrjintäolettaman syntymiseen.

Syrjintäolettaman synnyttävistä tosiseikoista ei edellytetä täyttä näyttöä.

Kun syrjintäolettama on syntynyt, todistustaakka siirtyy vastaajalle. Vastaajan mahdollisuutena on kumota kantajan esittämä näyttö tai heikentää sitä niin, että näyttö jää näyttökynnyksen alle.

Asiassa saadun selvityksen mukaan kuulo-näkövammaiselta hakijalta on evätty mahdollisuus hänen mukanaan matkustaneen oman avustajan käyttöön Premium –turvatarkastuksessa Helsinki-Vantaan lentoasemalla, ja vastaaja on myöntänyt tämän.

Edellä selostetuista perusteista ja ottaen huomioon, että Asetuksen (EY) N:o 1107/2006, liite III mukaan, jos vammaisella tai liikuntarajoitteisella henkilöllä on mukanaan avustaja, tämän on voitava antaa pyydettyä tarvittava apu lentoasemalla sekä ilma-alukseen nousussa ja sieltä poistumisessa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on syntynyt syrjintäolettama yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetun asianmukaisen ja tarpeellisen mukautuksen epäämisestä, jolloin todistustaakka kääntyy. Vastaajan on oletettava kumotakseen näytettävä, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Syrjintäolettaman kumoaminen

Vastaaja on antamassaan selvityksessä todennut, että hakijan pyytämä kohtuullinen mukautus olisi tullut tehdä, mutta se oli erehdyksessä evätty hakijalta.

Vastaaja ei ole esittänyt, että hakijan pyytämän kohtuullisen mukautuksen tekeminen olisi ollut kohtuutonta taikka tarpeetonta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on myöntänyt kohtuullisen mukautuksen epäämisen hakijalta, joten asiassa syntynyt syrjintäolettama ei ole kumoutunut.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Finavia Oyj:n evänneen hakijalta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetun kohtuullisen ja tarpeellisen mukautuksen lentokentän turvatarkastuksessa ja kieltää Finavia Oyj:tä jatkamasta hakijan tai kenenkään muun vammaisen henkilön syrjintää.

Uhkasakko

Vastaaja on todennut, että hakijan pyytämä mukautus olisi tullut tehdä ja selvittänyt ryhtyneensä toimenpiteisiin, jotta vastaava kohtuullisen mukautuksen epääminen ei toistuisi.

Edellä selostettu huomioon ottaen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso aiheelliseksi asettaa uhkasakkoa kieltopäätöksensä tehosteeksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta (1327/2014) 1 §, 6 § 1 momentti, 12 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 momentti, 8 §, 15 § 1 ja 2 momentti, 18 § 1 momentti, 20 § 3 momentti, 21 § 2 momentti, 28 §

Hallintolaki (434/2003) 31 §

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006 vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä, Liite III

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Outi Anttila, Pirkko Mahlamäki, Jukka Siro ja Sonya Walkila. Asian esittelijä Juhani Kortteinen.